

Мельніченко Ю. С.

*Старший лаборант кафедри українознавства,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна,
melnichenko2312@ukr.net*

ОПОЗИЦІЙНА БІНАРНІСТЬ “УКРАЇНА-ЄВРОПА” У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Тема європейської інтеграції України в сучасному українському політичному дискурсі. Питання усвідомлення українцями нової політичної реальності.

Ключові слова: Україна, Європа, бінарна опозиція, політичний дискурс.

За останні півтора десятиліття на Європейському континенті сформувалася нова політична та культурна реальність. Європа відіграла та відіграє вирішальну роль у формуванні та підтримці національної ідентичності України, і ця роль не залежить від мінливої політичної кон'юнктури.

Дослідження концептів Україна та Європа залишається у полі зору багатьох лінгвістів, зокрема Н. Коч, Я. Приходи, В. Кравченко, М. Піменова, Т. Мудраченко. Дослідниця сучасного українського політичного дискурсу Г. Яворська у своїй монографії “Непевний об’єкт бажання: Європа в українському політичному дискурсі” особливої ваги надала дослідженню концепту Європа в українському контексті, в основу якого поклала теорію концептуальної метафори, що не випадково набула особливого поширення у політичній лінгвістиці та політичному дискурсі, що має справу з наскрізь динамічною та змінною політичною дійсністю, постійно потребує нових понять та слів на позначення нових та модифікованих соціально-політичних сутностей. За результатами цього дослідження концепт Європа набуває в українському розумінні метафоричного навантаження як Особа, Учитель, Керівник, Сусід, Міст, Подорож [7, с. 235]. Незважаючи на таку багатоаспектність наукових розвідок, на сьогодні залишаються невирішеними певні проблемні питання. Дослідження концептів Україна та Європа як важливих аксіологічних понять у свідомості наших сучасників набуває ще більшої актуальності та значимості на фоні політичних подій сьогодення.

Концепти, як інші мовні одиниці можуть знаходитися у відношенні опозиції. Лінгвістична опозиція – одне з основних понять структурно-функціональної концепції, що розглядає мову як систему взаємопротиставних елементів. Опозиція передбачає об’єднання двох різних об’єктів, пов’язаних таким чином, що думка не може уявити один із них, не надавши іншого [6, с. 136]. Єдність опозитивних членів завжди формується за допомогою поняття, що імпліцитно містить обидва протиставні члени і розкладається на експліцитну опозицію, коли воно відноситься до конкретної дійсності та коли виявляється відношення між двома одиницями, які характеризуються

загальною ознакою і для розрізнення яких достатньо однієї дистинкції (розрізнення понять). Таким чином, наявність у структурі двох концептів загальних і диференціальних характеристик дає підставу виділяти їх як опозицію.

У структурі концепту виокремлюють різноманітні ознаки, а наявність загальних та диференціальних ознак у структурі двох концептів дозволяє розглядати їх як опозицію. За класифікацією, розробленою Ю. Карауловим, нульовій опозиції відповідають конгруентні (з більшою кількістю спільних ознак) концепти. Концепти будуть визнані членами привативної опозиції, якщо об’єм ознак одного з них включає об’єм ознак іншого. Концепти знаходяться у відношенні еквіполентної опозиції, якщо вони рівнозначні і містять як однакові, так і відмінні ознаки. Диз’юктивна опозиція характеризується відсутністю в концептів спільних ознак [1, с. 94]. На думку Л. Новікова, опозиція завжди об’єднує два різні предмети, які пов’язані так, що неможливо уявити їх один без одного. Мовознавець виділяє такі типи співвідношень між членами опозиції: тотожність, включення, пересічення, виключення [6, с. 503].

У сучасному світі ЗМІ відіграють дедалі більшу роль у формуванні свідомості молоді людини. ЗМІ акцентують увагу на тому, що “Україна – це Європа”, і вся історична перспектива України пов’язана з Європою. Бачення українців Європи як ідеї зумовлене практичною логікою розвитку цивілізації, логікою цивілізаційного поступу, пошуками інтегративного та самоідентичного характеру поступу для країни. В Україні панує ідея європейськості, але слід розрізняти європейську ідею як макроідею, як глобальну, власне європейську (що робити Європі) та українську європейську ідею (ідею європейського вибору України). До того ж європейську ідею часто трактують як синонім національної ідеї або національну ідею – як

комплектуючий сегмент ідеї європейської [5, 80].

Нами проведено власне дослідження, яке дозволяє визначити асоціативне та ціннісне навантаження концептів Україна та ЄВРОПА у свідомості сучасного молодого покоління, а саме вільний асоціативний експеримент серед учнів 10-х та 11-х класів гімназії № 4 міста Миколаєва, студентів спеціальності “Прикладна лінгвістика” Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського та студентів спеціальності “Фінанси і кредит” Миколаївського національного аграрного університету. Перед реципієнтами було поставлено таке завдання: записати три вербальні асоціації на слова-стимули Україна та Європа. Загальна кількість респондентів – 266 чоловік, відповідно отримано реакцій на слово-стимул Україна – 724, на слово-стимул Європа – 668 (частина відповідей мала менше 3-х реакцій). Загалом отримано 1392 реакції. На основі відповідей респондентів було побудовано таблиці слів-реакцій на слова-стимули Україна та Європа.

За результатами дослідження концепти Україна та Європа та, відповідно, їхні фрейми “українські цінності” та “європейські цінності” кваліфікуються у свідомості української молоді загалом позитивно, що презентовано такими поняттями, як незалежність, свобода, мир, добробут, права людини, перспективи, майбутнє, розвиток. Актуалізація інформаційного поля досліджуваних концептів зумовлена динамікою політичних подій всередині країни та пошуком свого місця у світі.

Загалом різний набір реакцій на слова-стимули Україна та Європа та різне (а інколи протилежне) бачення понять “європейські цінності” та “українські цінності” доводить опозиційність відповідних концептів, однак опозиційність включення (взаємодоповнювальну). Одиначна реакція Україна на слово-стимул Європа свідчить про те, що у свідомості сучасної молоді відповідні концепти дещо віддалені.

Список використаних джерел:

1. Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи / Наталія Амельченко. – К.: ГО

“Лабораторія законодавчих ініціатив”, 2013. – 42 с.

2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов – М: Наука, 1987. – 264 с.

3. Коч Н. В. Формування концептуального фрейму “європейські цінності” у свідомості сучасної молоді / Н. В. Коч // Доповідь на “Аркасівських читаннях” [рукопис] (лютий 2016 р.; Миколаїв).

4. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : підручник / М. П. Кочерган. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2006. – 424 с.

5. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики : учебник / А. А. Леонтьев. – М. ; СПб: Смысл; Лань, 2003. – 287 с.

6. Новиков Л. А. Антонимия и ее соотношение с другими категориями лексики / Л. А. Новиков // РЯНШ. – 1973. – № 4. – С. 5-14.

7. Яворська Г. Непевний об’єкт бажання: Європа в українському політичному дискурсі : монографія / Г. Яворська, О. Богомолів. – К. : Вид. дім Дмитра Бурого, 2010. – 132 с.

Y. Melnichenko. Binary opposition “Ukraine-Europe” in modern Ukrainian political discourse.

Summary

The theme of Ukraine integration to the Europe in the Ukrainian political discourse. How Ukrainian realize the political reality.

Keywords: Ukraine, Europe, binary opposition, political discourse.